

Ixa taldeko zenbait kide, atzo, Informatikako Fakultatean. / JESÚS URIARTE

Informatika euskalduntzen

ALEX FERNÁNDEZ
EHUko Informatika Fakultateko Ixa taldeak hizkuntza aztertzen eta erabiltzen lagunduko duten tresna informetikoak garatzeko asmoan lan egiten du eta euskararen tratamendu konputazionala beste hizkuntzenarekin partekatzen saiatzen da. Lengoaia eta Sistema Informatikoak Sailean hamar urtetik gora daramatza lanean 24 pertsonak osatutako talde honek, eta hainbat tresna eta prototipo hizkuntzaren arlo guztietan landu ditu urteetan zehar. Udan prest izango du Euskararen Datu Base Lexikala (EDBL), taldeak sortu dituen beste sistema batzuen oinarri bihurtu dena eta etorkizunean analisi sintaktiko-semantikorako ere erabiliko dena.

Nahiz eta hasiera batean, duela zortzi urte, zuzentzaile ortografikoaren euskarri gisa garatu zen, denboraren poderioz EDBL helburu anitzetarako erreminta aproposa zela argi geratu zen. Datu base hori 70.000 hitz inguruz osaturik dago, hiru atal nagusitan banatuta: hiztegi-sarrerak, edozein hiztegi konbentzionalan aurki daitezkeen bezalakoak; aditz-formak eta morfema "ez-independententeak", bakoitza bere informazio morfologikoarekin. Gainera, hizkien grafia estandarra jakiteko erabil daiteke, Euskaltzaindiaren azken arauak bitzen dituelako. Ez da beharrezkoa bilatzen ari den hizkiaren grafia jakitea, sistema berak proposamen batzuk ematen dituelako, deklinabideak eta forma dialektalak kontuan izanez. Hizkuntza erreminta gisa erabiltzen duten profesional askoren eskakizunak jaso ondoren, datu base hori doan kontsultatzeko moduan azalduko da, taldearen web orrian, hain zuzen (<http://ixa.si.ehu.es>).

Xuxen-en bertsio berria

Ixa taldeak beste programa interesgarri baten azken bertsioa atara berri du, haren web orrian ere eskuragarria dena: Xuxen II euskarazko zuzentzaile ortografikoa. Bere helburua euskaraz idatzitako testuen akats ortografikoak detektatu eta zuzentzea

EHUko Ixa taldeko kideek euskararen tratamendu informatiboan lan egiten dute

da eta Word, Power Point eta Excel programetan erabil daiteke. Ixa taldeko Arantza Díaz de Illarrazaren esanetan, bi hobekuntza nagusi daramatza: azken bertsio honek Euskaltzaindiak ateratzen dituen arau berriak beregintzen ditu eta arinago dabil.

Programa horrek ez du akats sintaktiko edo semantikoa detektatzen, eta euskara batuaren erabilpena bultzatzen duenez (Euskaltzaindiaren azken eraba-

kiak barne) ez ditu onztatzen ematen forma dialektalak, nahiz eta batzuk ezagutu eta beren ordezko estandarra proposatu. Programa hori ere doan eskura daiteke, bai taldearen bai

Eusko Jaurlaritzaren web orrietan (<http://www.euskadi.net>). Bertsio hau PC-Windows motako ordenadoreetan baino ez dabil eta Pentium prozesadorea eta 32 MB-ko memoria behar dira gutxienez. Horrelakoetan, Office-aren mekanismoen bidez euskara aukeratu behar da dokumentuaren hizkuntza gisa.

Esan bezala, Xuxen II programak zuzenketa ortografikoa baino ez ditu egiten. Díaz de Illarrazaren ustez, "hizkuntza guk bezalaxe erabiliko duen sistemarik ez da inoiz lortuko. Beraz, gure erronka hizkuntza erabiltzeko eta aztertzeko lagungarriak izan daitezkeen tresnak nola sortu daitezkeen da".

Lengoiaren beste arloak betetzeko, berriz, beste aplikazio ezberdin batzuk behar dira, eta horretan dihardute, batzuetan beste erakunde eta ikerketa-taldeekin. Euslem lematizatzailerak Ixa taldea eta UZEI erakundearen artean burutzen ari da. Egitasmo horrek testu bat hartzen du eta hitz guztien erroa ematen du, bakoitzaren kategoria ere zehaztuz.

"Euskara bezalako hizkuntza batentzat oso oinarri inportantea da edozein testu-indexazio egiteko, Interneteko informazio bilaketetan adibidez", Díaz de Illarrazak dioen bezala. Idazkide sistemak ikasleen ikaste-prozesuari buruzko zenbait ezaugarri gordetzen du: hizkuntza maila, ikasleak gustuko duen hainbat ikaste-estrategia, ama-hizkuntza, etab.

ITEM proiektuan euskara, katalana, gaztelania eta ingelesa tratatzeko tresnak eskaintzen dira. Horretarako, Kataluniako Unibertsitate Politekniko, Bartzelonako Unibertsitate Zentral eta UNED-eko ikerketa talde batzuekin elkarlanean ari dira. Interneteko arloan, Jalgi enpresaren web zerbitzarian (<http://www.jalgi.com>) euren tresnak integratzen ari dira informazio-bilatzaile batean.

Taldearen eraketa

Arlo asko ukitzen dituenek, atal bakoitzeko arduradun bat dago: linguistak eta informatikariak. Izen guztien artean, Eneko Agirre, Iñaki Alegria, Xabier Arregi, Xabier Artola edota Kepa Sarasola aurki ditzakegu informatikariaren aldetik, eta Izaskun Aldezabal eta J.M. Arriola lan linguistikoen arloan.

Gipuzkoako Foru Aldundia, Eusko Jaurlaritza eta Espainiako Hezkuntza eta Zientzia Ministeriotik diru-laguntza jasotzen dute. Gainera, Baionako Hizkia taldea, Marylandeko Unibertsitatea edota Elhuyar-ekin ere kolaboratzen dute. "Gure ikerketak beste batzuetan oinarrituta daude eta mundu mailan egiten diren kongresuetan aurkezten eta kontrastatzen ditugu. Mugimendu handia dago hizkuntza minorizatuen inguruan eta horretan guk jarraitu dugun estrategia eredu gisa erabil daiteke", dio Díaz de Illarrazak.

Etorkizunari begira egitasmo ugari daukate: Internet-erako tresnak, hiztegien erabilerazko tresnak, itzulpen automatikorako laguntzak edota Gramatika zuzentzaileak, besteak beste.

Ana G.

IVÁN IGARTUA

Bakarrik sentitzen zen eta lagunak egin nahi zituen. Ez zuen besterik esaten. Posta-kutxatilararen zenbakiaren ondoan Ana G. jartzen zuen. Orain ez dakit zergatik jo nuen iragarkien atalera, notiziez aspertuta nengoelako, edo, agian, beren nahiak eta beharrak azaltzeko gai ziren pertsonen ausardia dastatzearen. Baina uda hasierako arratsalde hartan boligrafoa hartu eta lehenengo gutuna idatzi nion Ana G.-ri. Ez zen beste munduko gauzarik, nire burua aurkeztu eta gustatzen zitzaidanaren berri eman nion, konbentzimendu askorik gabe. Gutuna bidaltzeko unean, idatzitako esaldi batzuk etorri zitzaizkidan gogora, eta zentzugabekeriak ez zirenak inozokeriatzat jo nituen. Etxera itzuli eta gutun hori pusketetan paperontzira botatzeko zorian egon nintzen. Hala ere, bidali egin nuen.

Ana G.-ren estreinako erantzuna handik lau bat egunera jaso nuen. Nire gutuna hotzegia iruditu zitzaizkidan esaten zidan, baina, lerroen azpitik irakurriz gero, somatu ahal zitekeela oso lagun zintzo eta irekia izango nintzela. Bere ziurtasunak larritu egin ninduen nolobait, azken finean nik gutun bat soilik bidali bainion, baina erantzunaren bigarren zatian irakurri nuenak erabat ahaztarazi zizkidan hasierako zalantza horiek. Amodioan izandako gorabeherak eta bakardadea gaintzeko bere saioak azaltzen zituen, inolako lotsa izpirik gabe. Hurrengo egunean idatzi nuen gutunean animatu egin nuen neska eta, bide batez, nire lagunza eskaini.

Berak ezertxo ere eskatu gabe neu ere hasi nintzen nire bizitzaren pasarte batzuk kontatzen, baten aitormenek gero entzulearenak bultzatzen dituzten modu berean. Nireak, hala ere, ez ziren Ana G.-renak bezain sakon eta irekiak, hasieran behintzat. Gero bai, egia da, gero eta gehiago kontatzen nion, sekula inori esango ez niokena ere azaldu arte. Hilabete gutxiren buruan gutun haiek beharrezko bihurtu ziren nire eguneroko bizitzan. Azkenik ulertu nuen aurpegiak gabeko neska hartaz maitemintzen hasia nintzela: egia esan, hori ulertu nuen momenturako denbora dezente neraman, seguraski, maiteminduta.

Bere bizitza ondo asko ezagutzen nuela uste nuen, nirea baino hobeto (bere gutunak beti izan dira luzeagoak eta mamitsuagoak), eta pentsatzen nuen, urte erdi igaro ondoren, ordua zela elkar ikusi eta fisikoki ezagutzeko. Berak ez zuen nahi, behin eta berriz esan zidan hobe zela gure harremanak paper eta letrazko mundu horren barruan uztea, hortik irten gabe. Elkarrizketaren aurreko nire azken gutunak nahikoa ilun eta tristeak izan omen ziren, ze azkenean baietz esan zuen eta zentro aldeko taberna batean elkartzeara erabaki genuen urtarilaren azken aurreko egunean.

Donostiako taberna baten kanpokaldeko irudia. / JAVIER HERNÁNDEZ

Urduritasuna ezin izan nuen baretu tabernan sartu arte. Ordua iritsi baino bi minutu lehenago heldu nintzen eta barruan mutilik baino ez zegoen. Berehala bi neska sartu eta kamareroarekin hasi ziren solasean. Pareta ondoan zegoen mahai batean eseri eta aldamenekoei geratu nintzen begira. Arratsalde hartan ez zen gehiago gertatu. Ordu erdi itxoin eta etxera joan nintzen. Ana G. ez zen agertu.

Hurrengo asterako egin genuen zita elkarri bidali genizkion gutunetan. Barkamena eskatu zidan tabernara joateko ausartu ez izanagatik. Begi bistan zen ni baino urduria-ago zegoela. Tabernan sartu nintzen bigarren aldia tokia neskez beteta ageri zen. "Bera hurbildu beharko da", pentsatu nuen, nire lana dudarik gabe askozaz zailagoa izango baitzen. Baina mutil bat ondonatu zitzaidan, aste bete lehenago mahai batean bakarrik eserita zegoena. Nire ize-na esan zuenean, harriduta begiratu nion, ez bainintzen oroitzen ezagun hartaz. "Ez, ez, orain arte ez dugu elkar ikusi. Ana G. naiz".

Karlos eta biok oso adiskide onak gara. Egutero ikusten dugu elkar. Berak segitu du Ana G.-ren gutunak idatzen eta nik, berriz, erantzuten, neska hura baita, aldi berean, Karlosek izan nahiko zukeen pertsona eta nik eduki nahiko nukeen neskalaguna. Joko honek bizirik mantentzen gaitu, baina ez dakit zenbat iraun dezakeen.